

כל עבירה שחייבים עליה כרת במזיד, וחסאת בשגגה, ונסתפק לו אם חטא בשוגג, וכגון שהיו לפניו שתי חתיכות האחת חלב והאחת שומן, וסבור היה ששתיהן שומן ואכל אחת, ונודע לו שהאחת היתה חלב ואינו יודע איזה אכל, הרי זה מביא אשם תלוי, והיא מגינה עליו מן היסורים עד שיוודע לו ויביא חטאת.

מיתכי ממשנה בכריתות כג ב על דברי רב אשי ורב נחמן שאין אומרים כל העומד לזרוק כזרוק דמי:

דתנן: **המביא אשם תלוי** משום שנסתפק לו אם חטא, **ונודע לו שלא חטא** נכי היתה אותה חתיכה של שומן והשניה היא זו שהיתה של חלב], כיצד יעשה:

אם עד שלא נשחט האשם נודע לו, יצא וירעה בעדר עם שאר בהמותיו, כי חולין הם כיון שלא חטא.

דברי רבי מאיר.

וחכמים אומרים:

קב-ב **ירעה עד שיסתאב** [יפול בו מום], ואז **ימכר ויפלו דמיו לנדבה**. (1)

רבי אליעזר אומר:

יקריב את האשם, שאם אינו בא על חטא זה, הרי הוא בא על חטא אחר שאינו ידוע לו. (2)

ואם **משנשחט האשם** — ועדיין לא נזרק — **נודע לו שלא חטא:**

הדם ישפך שהרי חולין הוא, **והבשר ישרף** כדין חולין שנשחטו בעזרה. (3)

ואם נודע לו **משנזרק הדם:**

הבשר יאכל כשאר אשמות, ומשום שבשעת הזריקה שהיא המכפרת הרי היה עדיין ספק, ואשם תלוי מתחילתו לכפר על ספק הוא בא.

רבי יוסי אומר:

אפילו אם נודע לו כשהיה הדם עדיין בכוס — **יזרק הדם והבשר יאכל.**

ואמר רבא לפרש טעמו של רבי יוסי שאינו מחשיבו כחולין:

רבי יוסי בשיטת רבי שמעון אמר, דאמר

העומד לזרוק כזרוק דמי, מכל מקום, לענין טומאת אוכלין כיון שלא נעשה אוכל בפועל אין סברא שייטמא טומאת אוכלין; אלא שצריך ביאור: מאי שנא ד"כל העומד לפדות כפדוי דמי" אמרינן אף לענין טומאת אוכלין.

1. היינו שמביא מן הדמים עולות שמקריבים על המזבח כשהמזבח בטל מקרבנות אחרים; וטעמם של חכמים מבואר בכריתות כג ב: מתוך שלבו נוקפו גמר ומקדיש לה.

2. ביאר רש"י: רבי אליעזר לשיטתו, שהוא סובר במשנה דכריתות כה א: מתנדב אדם אשם תלוי בכל יום.

3. נתבאר על פי לשון רש"י כאן; וברש"י בכריתות כג ב כתב: ואף על גב דחולין שנשחטו בעזרה בקבורה בעלמא, האי בשריפה דהוי כזבח פסול.

וראה עוד בתוספות בכריתות כג ב מה שביארו לדעת חכמים, למה לא יקריבנו לעולה.

רבי שמעון: **כל העומד לזרוק בזרוק דמי**, וכשם שבזרוק הדם אין זה חולין בעזרה אלא הבשר יאכל, אף אם היה רק עומד לזרוק אין זה חולין, אלא יזרק הדם והבשר יאכל.

ואם כן תיקשי לרב נחמן ולרב אשי הסוברים ד"אי בעי זריק" לא אמרינן! (4)

ומשנינן: **מודי הוא טעמא** [וכי טעמו של רבי יוסי הוא כטעם שנתבאר]! ? והרי:

אמרי במערבא [בארץ ישראל] **משמיה דרבי יוסי בר הנינא**:

היינו **טעמא דרבי יוסי**, משום דקסבר כיון שנתן את הדם בכוס כלי שרת, הרי כלי שרת מקדשין את הפסולין — בפסול כעין הנידון כאן — (5) **לכתחילה, ליקרב**.

אמר תמה ליה רב אשי לרב כהנא לפי סברת רבא דרבי יוסי בשיטת רבי שמעון אמרה:

לרבי שמעון, **מדבל "כל העומד לזרוק בזרוק דמי"** [לפי סברת רבא], אם כן יש לנו גם לומר **"כל העומד לשרוף כשרוף דמי"**, ואם כן תיקשי:

נותר ופרה — שאמר בהם רבי שמעון שהם

מטמאים טומאת אוכלין, וכמבואר לעיל קב ב — **אמאי מטמאין טומאת אוכלין** והרי כשרופים הם **ועפרא בעלמא נינהו** [עפר בעלמא הם]! ?

אמר ליה רב כהנא לרב אשי: **חיבת הקודש מכשרתן** לעשותם אוכל, וכעין שמצינו בעצים ולבונה, שאינם אוכל, ומכל מקום מקבלים הם טומאה משום שחיבת הקודש מכשרתן. (6)

אמר ליה רבינא לרב אשי:

נחי דמהניא להו — ללבונה ולעצים, וכן לנותר ולפרה — **חיבת הקודש לפסולה דגופיה**, היינו שהם עצמם מטמאים כשנגעו בטומאה, אבל **ליקרזי טמא נמי למימני ביה ראשון ושני נמי מי מהניא ליה**? כלומר, וכי מועילה חיבת הקודש להיותם מטמאים ומטמאים את האחרים, ואם נגעו אלו באב הטומאה יהיו ראשון לטומאה שאם יגעו באוכל אחר יעשה אותו אוכל שני לטומאה כשאר ראשון לטומאה! ?

והרי אם כן **תפשוט** הא **דבעי ריש לקיש**:

צריד (7) של מנחות [הוא סולת יבש שלא נבלל בשמן, ועדיין לא הכשר לקבל טומאה על ידי משקה, וטומאתו משום חיבת הקודש

5. נתבאר על פי לשון רש"י שכתב: מקדשין את הפסולין שאינן פסולין לגמרי.

6. כנזכר לעיל קא א.

7. לשון יובש הוא.

4. הנה בגמרא לעיל נתבאר, שלענין מעילה באמת אמרינן "כל העומד לזרוק כזרוק דמי", ורק להשוותו אוכל לענין טומאת אוכלין אין אומרים כן, וכתב רש"י: וקשיא לרב אשי ולרב נחמן, דהא הכא אף על גב דלא זריק שרי ליה למזרקה ולמיכליה, דאוכלא דהתירא חשיב ליה משנראה לזריקה, אלמא לענין שיוויא אוכלא אמרינן אי בעי זריק.

עשרון זה — עלי להביא במחבת", והביא את העשרון במרחשת —

או שאמר "זו להביא במרחשת" והביא אותו במחבת —

בין בזה ובין בזה הרי זו פסולה, שהרי קבע את העשרון הזה להביאו בכלי אחר.

האומר "הרי עלי שני עשרונות להביא בכלי אחד", שהיא מנחה אחת גדולה וקומץ אחד, והביא את שני העשרונות בשני כלים שהן שתי מנחות ושני קמצים —

או שאמר "הרי עלי שני עשרונות בשני כלים", והביא אותם בכלי אחד —

מה שהביא הביא כי לשם נדבה אחרת הביא, וידי חובתו לא יצא.⁽⁹⁾

ואם היו לפניו שני עשרונות ואמר "הרי עלי אלו להביאם בכלי אחד", והביא אותם בשני כלים —

או שאמר "הרי עלי אלו להביאם בשני כלים" והביא אותם בכלי אחד —

בין בזה ובין בזה הרי אלו פסולין.

ואם אמר "הרי עלי שני עשרונות להביא בכלי אחד", והביא בשני כלים, ואמר לו: הרי בכלי אחד נדרת, ולא השיבם: לשם

היא] מונין בו ראשון לטומאה ושני לטומאה, או אין מונין בו ראשון ושני; ואם כדברין, דמה ששנינו "מטמא טומאת אוכלין" גבי נותר ופרה הוא משום חיבת הקודש, אם כן משמע שהוא טמא ומטמא את אחרים!?

ומשנינו: לעולם מה ששנינו "מטמא טומאת אוכלין" היינו משום חיבת הקודש, ואכן אין זה רק פסול בעלמא אלא טומאה לטמאות את אחרים, ומכל מקום לא תפשוט את בעיית ריש לקיש, משום —

דכי מיבעיא ליה לריש לקיש — אם טמא הוא משום חיבת הקודש או פסול בלבד הוא — דאורייתא, וכי קאמרינן בנותר ופרה שהם טמאים ומטמאים מדרבנן.⁽⁸⁾

מתניתין:

האומר "הרי עלי להביא מנחה במחבת", והביא במרחשת —

או שאמר "הרי עלי במרחשת" והביא במחבת —

בין בזה ובין בזה מה שהביא הביא, כי אנו אומרים: לא לשם נדרו הביאה אלא מנחת נדבה אחרת היא, וידי חובתו לא יצא.

היה עשרון סולת מונח לפניו, ואמר "זו —

8. הרי היה עליו לקמוץ פעם אחת, ומשהביא בשני כלים וקמוץ שני קמצים, נמצא שייתר קומץ, ועוד, שמנחה חסירה היא בכל כלי וכלי; וכשנדר בשני כלים והביא בכלי אחד, הרי יש בכלי מנחה יתירה, וגם מיעט בקמצים. ובמנחת אריאל העיר, שאם כי לשון רש"י

8. ותולין את השני אם קודש הוא, דאין שורפין קודש על טומאה דרבנן, רש"י.

9. א. ביאר רש"י [והעמיד דבריו על המשך המשנה כשנדר על עשרונות מסוימים, אך עיקר דבריו שייך גם ברישא], כי אם נדר בכלי אחד

מנחה אחרת אני מביא, והקריבן (10) בשני כלים —

בשני כלים, והביא בכלי אחד, ואמרו לו: הרי בשני כלים נדרת —

הרי אלו פסולין, שהרי לא נתכוין למנחה אחרת אלא למנחה שנדר, והביאה שלא כדין והרי היא פסולה.

וחילקם והקריבן בשני כלים הרי אלו כשרין.

ואם שמע והקריב בכלי אחד הרי אלו כשרין.

אבל אם נתנו לכלי אחד, הרי הן כשתי מנחות שנתערבו, שאם יכול לקמוץ מכל אחת בפני עצמה הרי אלו כשורות, ואם לאו הרי הן פסולות. (11)

ואם אמר "הרי עלי שני עשרונין להביא

ב. בשפת אמת כתב: אם אמר להביא בשני כלים והביא בכלי אחד, כי אז לא יצא כל נדרו, וצריך להביא עוד עשרון אחד, אבל על כל פנים מידי אחד יצא, לדידן דקיימא לן לקמן — קז א — קטן והביא גדול יצא; [ומיהו לכאורה מפורש בדברי רש"י לא כן, שהרי כתב "והיכא נדר בשני כלים והביא בכלי אחד הוי מנחה יתירה ומיעט בקמצים", הרי שהחסרון הוא גם משום מנחה יתירה שבכל כלי, ולמה יצא ידי חובת האחד].

הוא "והביא בשני כלים והפריש שני קמצים" ומשמע שהפסול הוא משום שבפועל קמץ שני קמצים, זה אינו, כי מה פסול יש במנחה אם קמץ והקטיר מה שלא היה צריך לקמוץ ולהקטיר, אלא כוונת רש"י היא, שהיות ויש חילוק בין מנחה הבאה בכלי אחד למנחה הבאה בשני כלים, שזו צריכה קומץ אחד וזו צריכה שני קמצים, לכן אם שינה הרי זה פסול; [ומיהו יש לעיין בזה, כי בשלמא כשנדר להביא מנחה בכלי אחד והביא בשני כלים, שפיר יש לומר ששינוי זה גורם שלא יצא ידי חובתו, אבל כשאמר על עשרון מסוים שיביאנו בכלי אחד וכמנחה אחת, הרי אין יכול לשנותה לשתי מנחות, ומן הדין שהוא צריך להביא קומץ אחד שאין כאן אלא מנחה אחת, ומה פסול יש במה שחילקו לשני כלים, אם לא משום שבפועל קמץ שני קמצים וכלשון רש"י].

10. בחזון איש דקדק מלשון המשנה ששינוי כאן "והקריבן" ובכל המשנה שינוי "והביא", שבכל מקום המנחה פסולה מיד כשקידשה בשני כלים, והיינו "והביא בשני כלים" ששינוי לעיל שהמנחה פסולה, אבל כאן אם קידש את המנחה בשני כלים ואמרו לו "בכלי אחד נדרת" ושמע בקולם והחזירם לכלי אחד לא תיפסל המנחה כי הקידוש הראשון היה בטעות ועקירה בטעות לאו שמה עקירה, ורק משום שהקריבם בשני כלים מיפסלא, ראה שם בסימן כט סקי"ח וסקי"ט.

אך בזבח תודה הבין דברי רש"י כפשוטם, וכתב על זה: לכאורה לפי מאי דמסיק הגמרא דקידשום כלי שרת ליפסל, אם כן אפילו לא הפריש עדיין, מכיון שהניחם בשני כלים כל כלי מקדש מה שמונח בתוכו על כל פנים ליפסל; וראה עוד בחזון איש סימן כט סקי"ח בד"ה ומה שפרש"י, שהבין אף הוא דברי רש"י כפשוטם, וראה מה שכתב בזה על הערת הזבח תודה.

11. א. מרש"י נראה שהוא מפרש מה ששינוי "נתנו לכלי אחד" דהיינו שלא שמע בקולם והשאירם בכלי אחד; והיינו נמי מה שהוקשה לרש"י, אם כן למה ברישא שינוי שהוא פסול,

גמרא:

שנינו במשנה: הרי עלי במחבת והביא במרחשת, במרחשת והביא במחבת ... ידי חובתו לא יצא; הרי עלי שני עשרונין להביא בכלי אחד והביא בשני כלים בשני כלים והביא בכלי אחד ... ידי חובתו לא יצא:

מפרשת הגמרא וצריכא המשנה להשמיענו בשתי כבות שאם קבע בשעת נדרו גם את הכלי [היינו: סוג הכלי גודלו ומספרו], הרי קביעותו קביעות ואינו יכול לשנות, משום:

דאי אשמעינן הך קמייתא [את הרישא] כששינה בסוג הכלי, הייתי אומר דוקא באופן זה לא יצא ידי חובתו, משום דהרי אמר במחבת וקא מייתי במרחשת שהוא שינוי כלי —

אבל הכא בסיפא דאידי ואידי במחבת ואידי ואידי במרחשת [שבין קביעותו ובין אופן הבאתו היו באותו סוג כלי] והשינוי הוא במספר הכלים —

אימא [הייתי אומר] אף ידי נדרו נמי יצא.

ואי אשמעינן התנא רק הך [את הסיפא], הייתי אומר רק משום דקא פליג להו [שחילק מנחה אחת לשתי מנחות] לכן לא יצא ידי חובתו, אבל התם ברישא — כששינה את סוג הכלי — דלא פליג להו אלא שינה בכלי — (12) אימא: לא יעכב השינוי ויצא ידי חובתו —

לפיכך צריכא להשמיענו את שני הדינים.

תנו רבנן:

המשנה את הכלי או את מספר הכלים: מה שהביא הביא, וידי נדרו לא יצא וכמבואר במשנה.

רבי שמעון אומר: בין אם שינה את הכלי ובין אם שינה את מספר הכלים אף ידי נדרו נמי יצא, כי לדעתו אינו יכול לקבוע באיזה כלי או בכמה כלים יביא את המנחה, ומביא כרצונו. (13)

שנינו במשנה: זו להביא במחבת והביא במרחשת ... הרי זו פסולה:

בשני כלים והביא בכלי אחד לבין שינוי סוג הכלי.

13. משמע, ששינוי הכלים ומספר הכלים דין אחד הוא, שהרי רבי שמעון נחלק בשניהם, ופירש רש"י: "קביעותא דמנא לאו כלום הוא"; וכן נראה מן הצריכותא של הגמרא לעיל; והנה בתחילת הפרק הבא נחלקו חכמים ורבי אם קביעותא דמנא לענין מספר הכלים קביעותא הוא, ראה שם, ואם אכן ענין אחד הוא, נמצא שרבי החולק על קביעותא דמנא לענין מספר הכלים חולק גם על קביעותא דמנא לענין סוג המנחה, ובפשוטו אין נראה כן בסוגיא שם,

ופירש, דרישא מיירי באופן שאינו יכול לקמוץ מכל אחד בפני עצמו; ובתוספות פירשו, ש"נתנו בכלי אחד" אחר שהעבירם לשני כלים, ראה דבריהם, וראה עוד בחזון איש סימן כט סק"כ.

ב. [יש לעיין לפירוש רש"י: הרי הוא לא סיים את העשרונות, אלא קיבל עליו להביא שני עשרונות כשתי מנחות והביאם בכלי אחד כמנחה אחת, ומה שייך שיכול לקמוץ מכל אחת בפני עצמה, והרי אין כאן שתי מנחות אלא מנחה אחת].

12. בגמרא לא נתבאר צריכותא בין נדר להביא

ומקשינן על המבואר במשנה שהיא מנחה פסולה, **והא תניא**: "זו להביא במחבת" והביא במרחשת, **לא קידשום** למנחות הכלי שרת⁽¹⁴⁾ שנתן בהם לקדשם, וחולין הם ולא מנחה פסולה, ודלא כמשנתנו! ?

אמר תירץ אביי:

לא קידשום כלי השרת ליקרב בשינוי כלי, אבל קידשום כלי השרת כדי ליפסל.

ואמר עוד אביי:

לא שנו שאם קבע להביא במחבת אינו יכול

לשנות למרחשת⁽¹⁵⁾ ולהיפוך —

אלא שקבען — במחבת או במרחשת — **בשעת** קא-א **נדר**, אבל אם נדר מנחה סתם וקבע **בשעת הפרשה**, וכגון שאמר על עשרון שעמד לפניו "זה יהיה מנחת מחבת לתשלום נדרי" — **לא** נקבע, ויכול לשנות את הכלי⁽¹⁾, ומשום שנאמר:

"מוצא שפתיך תשמור ועשית כאשר נדרת", ולא צריך אתה לקיים "כאשר הפרשת".

איתמר נמי, **אמר רבי אחא בר חנינא**, **אמר רבי אסי** **אמר רבי יוחנן**:

להביאה דוקא במחבת או במרחשת, והגע עצמך, אם אחר כך נתברר שאין שום אפשרות להביא מנחה כפי שקבע עכשיו, וכי ייפטר מנדרו הראשון! ?].

והיה נראה לפרש, דמיירי הכא שכבר הקריב או על כל פנים אפה כבר במחבת או במרחשת ואינו יכול שוב לשנותו, ואם כן מצד חיוב הנדבה [של עכשיו] הרי זה פטור מאחריותו, שהרי אי אפשר עוד לקיים נדבתו, ונדר הראשון שפיר יצא, וכי תימא פשיטא ולמה לי קרא, יש לומר, דהוה אמינא דהאומר "הרי זה לשם נדרי" הוי כמקבל בפירוש נדר הראשון להיות ממין זה, קא משמע לן דזה אינו, רק חיוב חדש קיבל עליו בתורת נדבה ולא בתורת נדר.

אכן מלשון הרמב"ם נראה דאפילו אם לא הקריב רשאי לשנותו, [זה לשון הרמב"ם — מעשה הקרבנות יז ג — אלו להביא בכלי אחד והביא בשני כלים, אלו להביא בשני כלים והביא בכלי אחד הרי אלו פסולין; לא קבען בשעת הנדר, אלא אמר הרי עלי שני עשרונות, ובשעת הפרשה קבען והפרישן בשני כלים, וחזר והביאן בכלי אחד הרי אלו כשרים].

מיהו נראה, דהרמב"ם לא הביין כפירוש

וצריך תלמוד.

14. לפי פשוטו אין הכוונה דוקא למחבת ולמרחשת, אלא לאותם כלים שקידשו בהם את המנחה, ראה בזה בחזון איש סימן כט סקי"ח, ודקדק כן גם מלשון המשנה "והביא" במחבת דמשמע משעת הבאה, ומלשון הברייתא "קידשום" דמשמע דקאי על שעת הקידוש, אלא שנתקשה שם בלשון רש"י כאן דלא משמע כן.

15. כן פירש רש"י, אך לכאורה היה נראה דלאו דוקא, והוא הדין שקביעות מספר הכלים הוא דוקא בשעת הנדר, וכאשר נראה מהסוגיא לעיל ש"קביעות מנא" הוא דין אחד המחייב את שני הדינים שבמשנתנו; וברמב"ם מעשה הקרבנות יז ג מובא דין זה לענין מספר הכלים, ראה שם.

1. נתבאר על פי רש"י; ובשפת אמת כתב על דבריו:

צריך עיון הטעם, הרי נדבה זו שנדב עכשיו הוי כנדר בפני עצמו להביא נדרו הראשון באופן זה, ולמה יוכל לשנות! ? [יש לעיין בזה, כי מה נדרי מצוה יש בזה שקובע מנחה שנתחייב כבר —